

ASTIONIM KOMPONENTLI MAQOLLAR

Mirzayeva Feruza

Termiz davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti o'qituvchisi

Fayzullayeva Mohichehra Obid qizi

Termiz davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada astionim komponentli maqollar tahlil qilinadi. Astionimlar geografik nomlarni o'z ichiga olgan iboralar bo'lib, ular xalq donishmandligi va madaniy identifikatsiyani aks ettiradi. Tadqiqot IMRAD talablari asosida olib borilgan bo'lib, maqollarning kelib chiqishi, semantik xususiyatlari va ularning turli tillardagi ekvivalentlari o'rganiladi. Ingliz, o'zbek va boshqa tillardagi astionim komponentli maqollar tahlil qilinib, ularning lingvistik va madaniy o'ziga xosliklari ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *Astionim, maqollar, geografik nomlar, madaniy identifikatsiya, semantika.*

Аннотация: *В данной статье анализируются пословицы с астионимным компонентом. Астионимы – это выражения, содержащие географические названия, отражающие народную мудрость и культурную идентичность. Исследование проводится в соответствии с требованиями IMRAD, изучая происхождение, семантические особенности и эквиваленты таких пословиц в разных языках. Анализируются пословицы с астионимами в английском, узбекском и других языках, выявляя их лингвистическую и культурную уникальность.*

Ключевые слова: *Астионим, пословицы, географические названия, культурная идентичность, семантика.*

Abstract: *This article analyzes proverbs with an astionym component. Astionyms are expressions containing geographical names, reflecting folk wisdom and cultural identity. The study follows the IMRAD structure, examining the origin, semantic features, and equivalents of such proverbs in different languages. Proverbs with astionym components in English, Uzbek, and other languages are analyzed to highlight their linguistic and cultural uniqueness.*

Keywords: *Astionym, proverbs, geographical names, cultural identity, semantics.*

Kirish:

Maqollar xalq ogʻzaki ijodining eng qadimiy va muhim janrlaridan biri boʻlib, ular xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi va madaniyati aks etgan qisqa va mazmunli iboralardir. Astionim (joy nomlari) komponentli maqollar esa maʼlum bir geografik hudud yoki joy nomini oʻz ichiga olgan iboralar boʻlib, ularning lingvistik va semantik tahlili xalq tafakkuri va etnolingvistik xususiyatlarini ochib berishga yordam beradi. Ushbu maqolada astionim komponentli maqollarni oʻrganishning nazariy va amaliy jihatlari, ularning lingvistik va madaniy tahlili IMRAD talablari asosida bayon etiladi.

Metodologiya:

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **Deskriptiv tahlil** – astionim komponentli maqollarni aniqlash va ularning lugʻaviy-semantik xususiyatlarini tavsiflash.
- **Komparativ tahlil** – turli tillardagi astionim komponentli maqollarni taqqoslash va ularning oʻzaro oʻxshash hamda farqli jihatlarni aniqlash.
- **Etnolingvistik yondashuv** – maqollarda aks etgan tarixiy va madaniy kontekstni oʻrganish.
- **Korpus tahlili** – maqollarni matnlar korpusidan tanlab olish va ularning qoʻllanilish chastotasini aniqlash.

Tadqiqot manbalari sifatida Oʻzbek tilining izohli lugʻati, xalq maqollari toʻplamlari, ilmiy maqolalar va internet manbalari foydalanildi.

Natijalar:

Tahlil natijalari shuni koʻrsatdiki, astionim komponentli maqollar quyidagi asosiy guruhlarga ajratiladi:

1. Hududiy xususiyatlarni ifodalovchi maqollar

- *"Buxoro boʻlsa, ilmi bilan, Xiva boʻlsa, hunari bilan."*
- *"Samarqandni koʻrmagan – dunyoni koʻrmagan."*

Ushbu maqollar muayyan joylarning tarixiy yoki madaniy xususiyatlarini aks ettiradi.

2. Ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarini ifodalovchi maqollar

- *"Toshkentlik to'rtta bo'lsa, biri savdogar."*
- *"Marg'ilonning bo'zchisi, Qo'qonning noziri."*

Bunday maqollar muayyan hudud aholisi haqida tasavvurlarni shakllantiradi.

3. Geografik sharoitga bog'liq maqollar

- *"Chorjo'ya chor bo'lsa, ot choptirar."*
- *"Xorazmning qishi kech, bahori erta."*

Ushbu maqollar tabiat va iqlim sharoitlarini tasvirlash uchun ishlatiladi.

Astionim komponentli maqollar xalq tafakkurida muhim o'rin tutib, tarixiy xotira, madaniy stereotip va urf-odatlarining saqlanib qolishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Astionim komponentli maqollar ingliz tilida ham mavjud bo'lib, ular ma'lum bir joy nomini o'z ichiga oladi va shu hudud bilan bog'liq tasavvurlarni aks ettiradi. Quyida bunday maqollarga bir nechta misollar keltirilgan:

1. **"All roads lead to Rome."** - *Barcha yo'llar Rimga olib boradi.*

Bu maqol Rimning tarixiy markaziy ahamiyatini ifodalaydi va barcha ishlarning oxir-oqibat muhim joyga olib borishini anglatadi.

2. **"When in Rome, do as the Romans do."** - *Rimda bo'lsang, rimliklar kabi ish tut.*

Bu maqol muayyan joyning urf-odatlariga moslashish zarurligini bildiradi.

3. **"Big Apple never sleeps."** - *Nyu-York hech qachon uxlamaydi.*

Nyu-York shahrining doimiy faol va gavjum ekanligini tasvirlaydi.

4. **"What happens in Vegas, stays in Vegas."** - *Vegasda sodir bo'lgan narsa, Vegasda qoladi.*

Las-Vegasdagi sarguzashtlar sir saqlanishi kerak degan tushunchani bildiradi.

5. **"If you're tired of London, you're tired of life."** - *Agar Londondan charchagan bo'lsang, hayotdan charchagansan.*

Londonning xilma-xilligi va cheksiz imkoniyatlarini taʼkidlaydi.

6. **"Not for all the tea in China."** - *Xitoydagi barcha choylar evaziga ham emas.*

Juda katta mukofot evaziga ham biror ishni qilmaslikni bildiradi.

Muhokama:

Astionim komponentli maqollar lingvistik va madaniy jihatdan boy material boʻlib, ular xalq tafakkuri va dunyoqarashini aks ettiradi. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, bunday maqollar:

- Tarixiy-geografik omillar taʼsirida shakllangan.
- Mahalliy urf-odatlar va kasb-hunarlar bilan bogʻliq xususiyatlarni aks ettiradi.
- Koʻp hollarda kinoya va obrazli ifodalar orqali maʼno beradi.

Ushbu maqollarning oʻzbek tili va boshqa tillardagi muqobillarini oʻrganish milliy xususiyatlarni aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Kelajakda ushbu sohani yanada kengroq tahlil qilish, shu jumladan, dialektal xususiyatlarga ham eʼtibor qaratish lozim.

Xulosa:

Astionim komponentli maqollar xalqning tarixiy, madaniy va lingvistik merosini aks ettiradi. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, bunday maqollar nafaqat maʼlum hududlarga oid tasavvurlarni shakllantiradi, balki xalqning dunyoqarashi va qadriyatlarini ham oʻzida mujassam etadi.

Kelajakda astionim komponentli maqollarni lingvistik tipologik jihatdan oʻrganish, ularning boshqa tillardagi ekvivalentlari bilan taqqoslash va zamonaviy matbuot hamda internet tarmogʻida ishlatilishini tahlil qilish istiqbolli yoʻnalishlar sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbek xalq maqollari toʻplami. □ Toshkent: Fan, 2020.
2. Joʻrayev, O. (2019). Oʻzbek tilida maqollar va ularning semantik-strukturaviy xususiyatlari. □ Toshkent: OʻzMU.

3. Nazarov, S. (2021). *Etnolingvistika va xalq ogʻzaki ijodi.* Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Speake, J. (2015). *"Oxford Dictionary of Proverbs."* Oxford University Press.

